

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΑΥΤΟΤΕΛΕΣ ΤΜΗΜΑ
ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ
& ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ**

Ερ. Φ.: 127

Ταχ. Δ/ση: Μπουμπουλίνας 20-22
Ταχ. Κώδ : 106 82
Τηλέφωνο : 2131322-362, 363, 368
Fax : 210-82.01.426
Email : atneke@culture.gr

ΠΡΟΣ: **Βουλή των Ελλήνων**
Δ/ση Κοινοβουλευτικού Ελέγχου
Τμήμα Ερωτήσεων
ΚΟΙΝ: Βουλευτή κ. Κυριάκο Βελόπουλο

Θέμα: Απάντηση στη με αριθμό πρωτοκόλλου 2163/11.1.2022 Ερώτηση με θέμα:
«Ένταξη του Ζαγορίου στον παγκόσμιο κατάλογο της Unesco»

Σε απάντηση της με αριθμ. πρωτοκόλλου 2163/11.1.2022 Ερώτησης του Βουλευτή κ. Κυριάκου Βελόπουλου και σύμφωνα με τα στοιχεία που έθεσαν υπόψη μας οι αρμόδιες Υπηρεσίες, σας γνωρίζουμε τα εξής:

Για την συγκρότηση του φακέλου υποψηφιότητας για την εγγραφή του Ζαγορίου στα Πολιτιστικά Τοπία (Cultural Landscapes) της UNESCO, μια διαδικασία υψηλής εξειδίκευσης και διεπιστημονικής τεκμηρίωσης, εργάστηκαν συστηματικά από το 2019 έως σήμερα στελέχη του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, της Περιφέρειας Ηπείρου και του Δήμου Ζαγορίου. Πρόκειται για την πρώτη κατάθεση φακέλου υποψηφιότητας της χώρας μας για εγγραφή Πολιτιστικού Τοπίου στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στη Σύμβαση για την Προστασία της Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς (UNESCO 1972). Ο φάκελος υποψηφιότητας υπεβλήθη από το ΥΠΠΟΑ την 31η Ιανουαρίου τ.έ. στα Γραφεία της Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς στο Παρίσι.

Το ΥΠΠΟΑ ανέλαβε και συντόνισε το σημαντικό έργο τεκμηρίωσης και ανάδειξης του Ζαγορίου ως πολιτιστικού τοπίου, ώστε η πρώτη υποψηφιότητα της Ελλάδας στην ειδική αυτή κατηγορία των πολιτιστικών αγαθών να διαθέτει τόσο την επιστημονική αρτιότητα που απαιτείται, όσο και την ενεργητική συνδρομή της τοπικής κοινωνίας, καθώς το πολιτιστικό τοπίο είναι βιωμένη και διαρκώς εξελισσόμενη πολιτιστική κληρονομιά. Ειδικότερα, για τη συγκρότηση του φακέλου εργάστηκαν στελέχη των ακόλουθων Περιφερειακών και Κεντρικών Υπηρεσιών του ΥΠΠΟΑ: Για την εκπόνηση του φακέλου εκ μέρους του ΥΠΠΟΑ (κεφάλαια Α'-Ε') συνεργάστηκαν εντατικά η Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, η Εφορεία Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων και η Υπηρεσία Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Ηπείρου, Βορείου Ιονίου και Δυτικής Μακεδονίας. Στο τελευταίο στάδιο της συγκρότησης του φακέλου συνεργάστηκαν, επίσης, στελέχη της Διεύθυνσης Κλασικών και Προϊστορικών Αρχαιοτήτων και της Διεύθυνσης Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων, τα οποία διαθέτουν εμπειρία στις διαδικασίες της Σύμβασης για την Παγκόσμια Πολιτιστική και Φυσική Κληρονομιά. Τον συντονισμό των Υπηρεσιών του ΥΠΠΟΑ για τη συγκρότηση του φακέλου είχε η Ευγενία Γερούση, επίτιμη Διευθύντρια Αρχαιοτήτων (Focal Point της χώρας μας για τα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO). Πρέπει, επιπλέον, να σημειωθεί ότι το πλούσιο τεκμηριωτικό υλικό του φακέλου αναπτύχθηκε σε ανοικτές δημόσιες συναντήσεις και συνέβαλαν στο έργο αυτό πολίτες του Δήμου Ζαγορίου, καθώς και ακαδημαϊκοί ερευνητές με

ειδίκευση σε θέματα που θίγονται. Οι συναντήσεις αυτές, όπως η ανοιχτή εκδήλωση στην πλατεία του Τσεπέλοβου, στις 31.7.2021, που συνδιοργανώθηκε από την Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς του ΥΠΠΟΑ, τον Δήμο Ζαγορίου και την Περιφέρεια Ηπείρου, είχαν ως στόχο να ενημερωθεί σε βάθος η τοπική κοινωνία για τα οφέλη και τις απαιτήσεις της υποψηφιότητας του Ζαγορίου στον Κατάλογο της Σύμβασης για την Παγκόσμια Πολιτιστική και Φυσική Κληρονομιά. Ο διάλογος που αναπτύχθηκε στην διαβούλευση με την τοπική κοινωνία, τόσο κατά την ενημερωτική εσπερίδα όσο και μετά, αποτελεί ουσιώδες προαπαιτούμενο για την επιτυχή έκβαση της υποψηφιότητας.

Ο φάκελος υποψηφιότητας που υπεβλήθη για την εγγραφή του Ζαγορίου ως Πολιτιστικού Τοπίου αποτελεί μία ολιστική παρουσίαση, τόσο σε επίπεδο τεκμηρίωσης όσο και διαχείρισης. Περιλαμβάνει περιγραφή του φυσικού και πολιτιστικού τοπίου του Ζαγορίου και της διαχρονικής εξέλιξής του, τεκμηρίωση της ιστορικής, αρχαιολογικής, περιβαλλοντικής και αρχιτεκτονικής αξίας του, καθώς και παρουσίαση της πλούσιας άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς που αναπτύχθηκε στην περιοχή και διατηρήθηκε μέχρι τις μέρες μας. Μέσα από τις περιγραφές παρουσιάζεται το πολυεπίπεδο πολιτιστικό τοπίο του Ζαγορίου και η κοινωνικοπολιτισμική ποικιλομορφία των κοινοτήτων του, ενώ στοιχειοθετείται η Εξέχουσα Οικουμενική Αξία του, ως προϊόν της διαχρονικής αλληλεπίδρασης του ανθρώπου με το περιβάλλον και το χρόνο μέσα από συνεχείς, δυναμικές και πολύπλοκες διαδικασίες. Ειδικότερα, ο φάκελος που υποβλήθηκε περιλαμβάνει 9 κεφάλαια και 3 παραρτήματα, που συνοδεύονται από πίνακες, χαρτογραφική και φωτογραφική τεκμηρίωση, και στα οποία αναπτύσσονται τα ακόλουθα:

- Περιγραφή και τεκμηρίωση των χαρακτηριστικών του Ζαγορίου ως πολιτισμικού τοπίου.
- Περιγραφή των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των διαφόρων χωρικών ενότητων του Ζαγορίου από πολιτισμική και κοινωνική άποψη (ιστορική, εθνολογική/λαογραφική, ανθρωπολογική και αισθητική).
- Συγκριτική Ανάλυση του πολιτιστικού τοπίου του Ζαγορίου προς ανάλογα αγαθά που είναι εγγεγραμμένα στον Κατάλογο Πολιτιστικής Κληρονομιάς (UNESCO 1972).
- Αναλυτική αναφορά στην ιστορία και την ανάπτυξη του Ζαγορίου ως πολιτιστικού τοπίου από την Παλαιολιθική Εποχή έως σήμερα.
- Αναλυτική Τεκμηρίωση της Πρότασης Εγγραφής με βάση τα κριτήρια που προβλέπει η Σύμβαση, καθώς και αναλυτική τεκμηρίωση της Εξέχουσας Οικουμενικής Αξίας του Ζαγορίου, της Συνοχής του ως πολιτιστικού αγαθού, της Αυθεντικότητάς του.
- Εκπόνηση αναλυτικού Σχεδίου Διαχείρισης του Ζαγορίου, καθώς και διατύπωση ενός ολιστικού τρόπου παρακολούθησης (Monitoring) των αλλαγών/μετασχηματισμών του Πολιτιστικού Τοπίου του Ζαγορίου από την Ήπειρος Αναπτυξιακή Α.Ε., με τη συνδρομή των τοπικών Υπηρεσιών του ΥΠΠΟΑ για ζητήματα που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές τους. Η συνδρομή του Δήμου Ζαγορίου και της Περιφέρειας Ηπείρου στην εκπόνηση και θεσμική αποδοχή του Διαχειριστικού Σχεδίου υπήρξε καθοριστική. Το Διαχειριστικό Σχέδιο, που αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του φακέλου, καθορίζει και διασφαλίζει, βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, τους τρόπους προστασίας, διατήρησης και διαχείρισης του πολύπλοκου τοπίου και οικοσυστήματος του Ζαγορίου. Το εν λόγω σχέδιο ακολουθεί μία ολιστική προσέγγιση προς αυτήν την κατεύθυνση, προτείνοντας την εφαρμογή μέτρων, και τη χρήση πολυεπιστημονικών μεθόδων και εργαλείων, ώστε να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα και οι προκλήσεις που δημιουργούνται από φυσικούς κινδύνους και περιβαλλοντικές δυνάμεις, καθώς και από την σύγχρονη ανάπτυξη, την αστικοποίηση και τον τουρισμό. Επιπλέον, ορίζει κατευθυντήριες γραμμές για την διασφάλιση της Εξέχουσας Οικουμενικής Αξίας του αγαθού, καθώς και της ακεραιότητας και αυθεντικότητάς του. Προς αυτήν την κατεύθυνση προτείνεται ένα γενικό πλαίσιο δράσεων και έργων πολλαπλής κλίμακας, λαμβάνοντας υπόψη τις πολυεπίπεδες φυσικές, κοινωνικοπολιτισμικές, οικονομικές, διοικητικές και νομικές συνιστώσες με στόχο τη βιωσιμότητα της ταυτότητας του τοπίου του Ζαγορίου και την εξασφάλιση της ισορροπίας ανάμεσα στην διαφύλαξη και προστασία του και στην οικονομική και περιφερειακή ανάπτυξη.

● Στον φάκελο της υποψηφιότητας, αναλύονται, επίσης, η σημερινή κατάσταση διατήρησης του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος του Ζαγορίου, οι παράγοντες που το επηρεάζουν, οι εμπλεκόμενοι φορείς που σχετίζονται με την προστασία και διαχείρισή του, καθώς και τα μέτρα που έχουν ληφθεί για τη διαφύλαξη των αξιών του και τη βιώσιμη ανάπτυξή του.

Ειδικότερα, στο Κεφάλαιο 3, που συντάχθηκε από τα στελέχη του ΥΠΠΟΑ, και στο οποίο τεκμηριώνεται η αυθεντικότητα και η ακεραιότητα του εν λόγω πολιτιστικού αγαθού, αναλύονται τα πέντε κριτήρια της UNESCO που πληρεί η υποψηφιότητα και τα οποία αφορούν στα ακόλουθα:

1. Κριτήριο (iii): *Το στοιχείο αποτελεί μοναδική ή τουλάχιστον εξαιρετική μαρτυρία μίας πολιτισμικής παράδοσης ή ενός πολιτισμού που ζει ή έχει εξαφανιστεί:* Το Ζαγόρι αποτελεί εξαιρετικής σημασίας ορεινό τοπίο αποτελούμενο από 45 οικισμούς που συνδέονται μεταξύ τους με κοινή ιστορία και συλλογική μνήμη, όπου ο ταξιδιωτισμός, η ανάπτυξη εμπορικών δραστηριοτήτων στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και πέρα από αυτή κατά τον 18ο αιώνα και ο ευεργετισμός έπαιξαν καθοριστικό ρόλο. Το Ζαγόρι ορίζεται σήμερα ως τόπος που τον χαρακτηρίζει η καλαισθησία και ιδιαιτερότητα των οικιστικών συνόλων και υποδομών του, η φυσική ομορφιά, η γεωλογική αξία και η σημασία της περιοχής για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

2. Κριτήριο (v): *Αποτελεί σημαντικό παράδειγμα παραδοσιακής ανθρώπινης εγκατάστασης, χερσαίας ή θαλάσσιας χρήσης, αντιπροσωπευτικής πολιτισμού ή πολιτισμών), ή ανθρώπινης αλληλεπίδρασης με το περιβάλλον, ιδιαίτερα όταν το τελευταίο έχει γίνει ευάλωτο υπό την πίεση ανεπίστροφων αλλαγών:* Η εξαιρετική αρχιτεκτονική παράδοση του Ζαγορίου αφορά τόσο σε πολυτελείς ιδιωτικές οικίες, όσο και σε κοινοτικά κτίρια, όπως σχολικές υποδομές που συχνά ακολουθούσαν ιδέες που αναπτύχθηκαν τον 19ο αιώνα στην Ευρώπη, σύμφωνα με τις αρχές του Διαφωτισμού. Οι οικισμοί του Ζαγορίου είναι χαρακτηρισμένοι ως παραδοσιακοί, ενώ πολλά κτίρια είναι χαρακτηρισμένα είτε ως διατηρητέα, είτε ως μνημεία. Στο Ζαγόρι διατηρούνται, επίσης, τα περισσότερα σε σύγκριση με άλλες περιοχές της χώρας πέτρινα γεφύρια, λιθόστρωτα ξερολιθικά καλντερίμια και κατασκευές, καθώς και υποδομές που σχετίζονται με το αγροτικό σύστημα αγροτικής παραγωγής (όπως νερόμυλοι, αλώνια, στέρνες, κρήνες και πηγάδια). Όλα μαρτυρούν την διαχρονικά αρμονική αλληλεπίδραση του ανθρώπου με το περιβάλλον.

3. Κριτήριο (vi): *Το στοιχείο σχετίζεται άμεσα ή χειροπιαστά με γεγονότα ή ζωντανές παραδόσεις, με ιδέες, ή με πεποιθήσεις, με καλλιτεχνικά ή λογοτεχνικά έργα εξαιρετικής οικουμενικής σημασίας:* Το Ζαγόρι σχετίζεται με ποικίλες εκφάνσεις της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, εκ των οποίων έχουν ήδη εγγραφεί στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας, αλλά και στον Αντιπροσωπευτικό Κατάλογο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς (UNESCO 2003): α) Η μετακινούμενη κτηνοτροφία, β) Η τέχνη της ξερολιθιάς και γ) Τα ιερά δάση των χωριών του Ζαγορίου και της Κόνιτσας. Σημαντική συνεισφορά στη διαμόρφωση της τοπικής πολιτιστικής ταυτότητας έχει η τέχνη της αγιογραφίας, που άνθισε στο Καπέσοβο, οι πρακτικές και οι εθνοβοτανικές γνώσεις των Βικογιατρών, οι αγροδιατροφικές παραδόσεις στο σύνολό τους, ενώ ιδιαίτερη αξία για τη συλλογική μνήμη έχουν οι διάφορες αφηγήσεις για τον τόπο, με χαρακτηριστική αυτή της δημιουργίας της Δρακόλιμνης, η ζωντανή μουσική παράδοση και τα ετήσια πανηγύρια που αποτελούν σημαντική στιγμή για τη συλλογική ζωή των κοινοτήτων, καθώς ενισχύει το συναίσθημα του «ανήκειν» και την αγάπη των Ζαγορίσιων για τον τόπο τους.

4. Κριτήριο (viii): *Είναι ιδιάζον παράδειγμα μειζόνων φάσεων της ιστορίας της Γης, του αρχείου της ζωής, σημαντικών εν εξελίξει γεωλογικών διαδικασιών για την ανάπτυξη γεωσχηματισμών ή σημαντικών γεωμορφικών ή φυσιογραφικών χαρακτηριστικών:* Από το 2010 η περιοχή του Ζαγορίου αποτελεί τμήμα του Γεωπάρκου Βίκου-Αώου (Παγκόσμιο Δίκτυο Γεωπάρκων, UNESCO). Οχτώ Γεωδιαδρομές του Γεωπάρκου εντοπίζονται στα όρια του Ζαγορίου υπογραμμίζοντας την ιδιαίτερη γεωλογική και γεωμορφολογική σημασία της περιοχής. Οι μεγάλοι όγκοι ασβεστόλιθων και φλύσχη που δομούν την περιοχή του Ζαγορίου, οι τεκτονικές κινήσεις, οι παγετώνες του Πλειστοκαίνου- Ολοκαίνου και το πλούσιο υδρολογικό δυναμικό συνέβαλαν κατά τα τελευταία 5 εκ. έτη στην ανάπτυξη ενός πολύμορφου τοπίου

έντονων αντιθέσεων. Το ορεινό σύμπλεγμα της Τύμφης, ένα από τα καλύτερα διατηρημένα παραδείγματα Μεσογειακού παγοκαρστικού τοπίου, η χαράδρα του Βίκου, μια από τις βαθύτερες χαράδρες παγκοσμίως, και ο ποταμός Βοϊδομάτης αποτελούν τα κυρίαρχα γεωμορφολογικά στοιχεία της περιοχής.

5. *Κριτήριο (x): Το στοιχείο περιέχει τα πιο σημαντικά φυσικά ενδιαίτηματα για την in-situ διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που φιλοξενούν απειλούμενα είδη εξαιρετικής οικουμενικής αξίας, από την οπτική γωνία της επιστήμης της διατήρησης:* Η περιοχή αποτελεί ένα σπάνιο σκηνικό άγριας και εν πολλοίς άθικτης φύσης με συναρπαστικά τοπία που χαρακτηρίζονται από θεαματικούς γεωλογικούς σχηματισμούς και έντονες εναλλαγές ανάμεσα σε αλπικά λιβάδια, χαράδρες και ποτάμια, πυκνά κι εκτεταμένα δάση με τεράστια και μεγάλης ηλικίας δέντρα. Πρόκειται για μια μοναδική περιοχή, όπου εξαιτίας των ιδιαίτερων γεωλογικών και κλιματολογικών συνθηκών διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο ως καταφύγιο ειδών για μεγάλη χρονική περίοδο, που υπερβαίνει αρκετές παγετώδεις και μεσοπαγετώδεις περιόδους. Συνετέλεσε στη διατήρηση υπολειμματικών πληθυσμών φυτικών αλλά και ζωικών ειδών και βοήθησε στην εξέλιξή τους, παίζοντας σημαντικό ρόλο στη μετανάστευσή τους. Η γεωλογική ιστορία της περιοχής, η απομόνωση και η καλή κατάσταση διατήρησης των οικοσυστημάτων υποστηρίζει μια ιδιαίτερα υψηλή βιοποικιλότητα με υψηλή προτεραιότητα διατήρησης.

Αναφορικά με το Ερώτημα του κ. Βουλευτή, για τις ενέργειες του ΥΠΠΟΑ ώστε να καταστεί δεδομένη η ένταξη του Ζαγορίου στα Πολιτιστικά Τοπία της UNESCO, διευκρινίζεται ότι η αξιολόγηση της υποψηφιότητας αποτελεί μία χρονοβόρα και ενδελεχή διαδικασία, από αξιολογητές διαφόρων εθνικοτήτων και διεθνούς εμβέλεια, οι οποίοι ορίζονται από τα συμβουλευτικά όργανα της UNESCO, το διεθνές ICOMOS και το IUCN.

Η Υπουργός
Πολιτισμού και Αθλητισμού
ΛΙΝΑ ΜΕΝΔΩΝΗ

Εσωτερική Διανομή:

1. Γραφείο Γενικού Γραμματέα Πολιτισμού
2. ΓΔΑΠΚ
3. ΔΙΠΚΑ, Α2
4. ΔΒΜΑ
5. ΔΙΝΕΠΟΚ
6. ΥΝΜΤΕ Ηπείρου Βορείου Ιονίου και
Δυτικής Μακεδονίας
7. ΕΦΑ Ιωαννίνων